रात्रमिति"पा० क्लीवत्वम् । १चतसृषु रात्रिषु २ततृसाध्ये क्रतुभेदे च । "चतूरात्रम्" कात्या०श्रौ० १९।१।१४।"अयं क्रतुर्भवतीति शेषः"कर्कः । चतूरात्रादिष्वधिकम्"कात्या० श्रौ० २२।१।७। "सहस्रमधिकं दक्षिणा" कर्कः ।

चत्वर् न० चत–क्वरच् । १स्थण्डिले होमार्थ कृतसंस्कृत भूभागे २गृहाङ्गहिरङ्गने (उठान) (चाताल) इति च ख्याते ३स्थाने अमरः "गृह्यानां गृहवास्तूनि कार्य्यन्तां त्रिकचत्वराः" हरि० ११३अ० । ४नानाजनस्थानानां वासस्थाने "सहि श्रेष्ठिचत्वरे प्रतिवसति" मृच्छ० । "न चत्वरे निशि तिष्ठेत् निगूढः" भा० उ० ३६अ० । (चौतारा) ५ख्याते स्थाने "चत्वरान् राजमार्गांश्च समानन्तःपुराणि वः" हरिवं० ११६अ० । ६चतसृणां रथ्यानां सङ्गमे शब्दार्थचि० । "अनुरथ्यासु सर्वासु चत्वरेषु च कौरव !" भा० व० १५अ० ।

चत्वरवासिनी स्त्री चत्वरे वस्तुं शीलमस्याः वस–णिनि ङीप् । कुमारानुचरमातृभेदे । "कृष्णाम्बिका निम्बुटिका रामा चत्वरवासिनी"भा०४७अ० ।

चत्वारिंशत् स्त्री चतस्रोदशतयः परिमाणमस्याः ।"पङ्क्तिविंशतित्रिंशदित्वारिंशत्" इत्यादि" पा० नि० । (चाल्लिश) १संख्यायां २ततृसंख्येये च । ततः पूरणे तमप् । चत्वारिंशत्तम ततृसंख्यापूरणे त्रि० स्त्रियां ङीप् ।

चत्वाल पु० चत–वालच् संज्ञापूर्व्वकत्वेन वृद्धेरनित्यत्वात् न वृद्धिः । चात्वाले १होमकुण्डे २दर्भे च मेदि० ।

चद् याचने भ्वा० द्विक० उभ० सेट् । चदति ते अदित् अचदीत् अचदिष्टाम् । चचाद चेदतुः चेदे ।

चद् आह्लादे दीप्तौ च भ्वा० अक० प० सेट् इदित् । चन्दति अचन्दीत् चचन्द चचन्दतुः । चन्द्रः ।

चदिर पुंस्त्री चद–किरच् । १हस्तिनि २भुजगे च स्त्रियां जातित्वात् ङीष् । ३चन्द्रे ४कर्पूरे च पु० संक्षिप्तसा० ।

चन हिंसे भ्वा० प० सक० सेट् । चनति अचनीत्–अचानीत् चचान चेनतुः । मित् णिचि चनयति ते ।

चन शब्दे तु० प० अक० सेट् । चनति अचा (च) नीत् चचान चेनतुः । णिचि चानयति ।

चन अव्य० चन–शब्दे अच् । असाकल्ये "असाकल्ये तु चिच्चन" इत्यमरः । सम्भावनार्थकचशब्देन नञः समास इत्यन्ये "युयोरिदापश्चन प्र मिणन्ति व्रतं वाम्" ऋ० २।२४।१२। "चनेत्येतत्पदद्वयसमुदायः । ऐकपद्यं त्वध्यापकाम्नदायिकम् । २नेत्यर्थे "पृथ्वीश्चन प्रसितयस्तरन्ति" ऋ० ७।३२।१३। "चनेति समुदायो नेत्यर्थे" भा० । ३अप्यर्थे "स्वप्नश्चनेदनृतस्य प्रयोता" ऋ० ७।८६।६। "स्वप्नश्चन स्वप्नोऽपि" भा० । "महिम्न एषां पितरश्चनेशिरे" ऋ० १०।५६।४। पितरश्चन पितरोऽपि" यास्कः सुग्वयो० "किमःक्त्वाप्रत्ययान्ताच्चिच्चनौ" विभक्त्यन्तात् किमः चिच्चनप्रत्ययौ विहितौ तच्चिन्त्यम् अप्यर्थकेन असाकल्यार्थेन वा चनशब्देन गतार्थत्वात् कदाचन कश्चनेत्यादौ कदापि कथमपीत्यर्थलाभात् न प्रत्ययान्तरकल्पनम् । प्रागुक्तप्रयोगे किमोऽभावेऽपि प्रयोगदर्शनात् किम इत्यस्य प्रायिकत्वकल्पनेऽपि चनप्रत्यये परे पूर्व्वसूत्रः लोपापत्तेश्च । तन्मते चिच्चेन प्रत्ययस्याव्ययसंज्ञकत्वात् तयोश्चित्वाभावेनानव्ययत्वापत्तेः स्वरवैलक्षण्यानुपपत्तेश्च

चनस् न० चाय् पूजादौ "चायतेरन्ने हुश्च" उणा० असुन् चात् हुट् । १भक्ष्ये उज्ज्व० । "चनो धाः सहस्रो यज्ञो" ऋ० १।२६।१०। "चनोदधिष्व पचतोत सोमम्" निरुक्तधृतश्रुतिः ।

चनसित न० च न शब्दे अच् चनः सित अवसानमस्य । ब्राह्मणस्याप्रत्यक्षनामभेदे । "नाध्यक्षनाम्नाऽऽ चक्षीत चनसितेत्यहंता सह । सम्भाषमाणो ब्रूयाद्विचक्षणेतीतरैरिति" कर्कधृतमनुवाक्यम् ।

"जागर्त्येतां रात्रिं क्रीते राजनि द्वितीयां त्रयः सत्यायां तृतीयां चनसितं विचक्षणमिति" नामधेयान्तेषु दधाति चनसितेति ब्राह्मणं, विचक्षणेति राजन्यवैश्यौ" "विचक्षणचनसितवतीं वाचम्" कात्या० श्रौ० ७।५।७। "विचक्षणशब्दवतीं चनसितशब्दवतीं च वाचं ब्राह्मणादिनामधेयभूतां वाणीं वदेत्" कर्कः ।

चनस्य चनोऽन्नमिच्छति क्यच् नामधातुः अन्नेच्छायां पर० अक० सेट् चनस्यति अचनस्यीत् । "पुरुभुजा चनस्यतम्" ऋ० १।३।१।

चनिष्ठ त्रि० चनोऽन्नम् उपचारात् तद्वान् ततः अतिशये इष्ठन् डिद्वद्भावे टिलोपः । अन्नवत्तमे "अस्मे वो अस्तु सुमतिश्चनिष्ठा" ऋ० ७।५७।४। "चनिष्ठा अन्नवत्तमा" भा० ।

चन्द पु० चदि आह्लादने ण्यन्तात् अच् । १चन्द्रे २कर्पूरे च शब्दार्थर० ।

चन्द(न्द्र)क पु० चन्द(न्द्र)इव कायति शुभ्रत्वात् कै–क । (चाँदा) मत्स्यभेदे "चन्द(न्द्र)कोऽपि चिलतृ वल्लयानभिभ्रन्दलदपि" राजवल्लभः ।

चन्दन पु०न० चदि–ण्यन्तात् ल्यु । [illegible]